

ei juuri ollut moittimista. Kisoissa kaikki sujui odotusten mukaisesti ja päättäjien alkaessa tunnelma Venäjän talviolympialaisten suhteen oli jo kääntymässä myönteiseksi, kunnes seuraavana päivänä kuuluivat vihreät miehet ilmestyivät Krimille, mikä johti lavastettuun kansanäänestykseen ja lopulta niemimaan valtaamiseen Venäjälle. Krimin valtauksen vuoksi Sotšin mahdolliset imagohyödyt jäivät olemattomiksi. Pew Research Centerin tekemän mielipidemittauksen mukaan vuosi Sotšin kisojen jälkeen suurin osa kansalaisista eri maissa ei pitänyt Venäjää eikä Putinia kovin suurena arvossa. Vaikka kisat vahvistivat kansallistunnetta ja yhtenäisyyttä, olympialaiset eivät kuitenkaan vahvistaneet Putinin kotimaista suosiota. Sen sijaan Krimin valtaus nosti hänen kannatuslukemansa ylöspäin.

Ortung ja Zhemukhov arvioivat, että Sotšin olympialaisten pitkäaikaisin perintö saattaaakin olla niiden vaikutus kansainväliseen olympialiikkeeseen. KOK:ta on moitittu epädemo-

kraattisuudesta, läpinäkymättömyydestä ja vastuuttomuudesta. Putinin ylihintaisten kisojen jälkeen KOK asetti olympialaisille kulukat, tunnusti seksuaalivähemmistöjen oikeudet ja otti tiukemman kannan dopingiin. Venäjän valtiollisen doping-ohjelman paljastumisen jälkeen, KOK sulki maan pois Pyeongchangin talvikisoista 2018.

Putinin olympialaiset on tiivis ja helppoluokinen yhteenveto Venäjän olympioprojektista. Kirjan ansio on tuoda yhteen tähän mennessä julkaistu tutkimustieto Sotšin kisoista, mutta aihetta kansainvälisen median kautta seuranneille se ei tuo valtavasti uusia faktoja eikä mullistavia uusia tulkintoja. Tutkimuksen näkökulmasta pöytää ei ole tämän teoksen myötä putsattu, mutta se on erinomainen lähtökohta Sotšin olympialaisista kiinnostuneille ja sopii mainiosti esimerkiksi yliopisto-opetuksen materiaaliksi.

Pia Koivunen

Rajoja ylittävää Venäjä-tutkimusta

Gennadi Obatnin & Tomi Huttunen (toim.): *Transnatsionalnoje v russkoi kulture: Studia Russica Helsingensia et Tartuensia XV. Moskova: Novoje literaturnoje obozrenije, 2018. 480s. ISBN: 9785444809280*

Gennadi Obatninin ja Tomi Huttusen toimittama venäjänkielinen artikkelikokoelma *Transnatio-naalinen venäläisessä kulttuurissa* on katsaus venäläisen kulttuurin ja kirjallisuuden alan uuteen tutkimukseen. Kokoelmassa on 17 artikkelia eri kirjoittajilta. Niitä yhdistää väljästi transnatio-naalisuuden teema. Nostan tässä arviossani esiin joitakin teemaan kytkeytyviä kokoelman artikkeleita.

Transnatio-naalisuudella tai ylijärjestyksellä tarkoitetaan valtioiden, kansojen ja kulttuurien rajat ylittäviä prosesseja, sekä ihmisten ja organisaatioiden välisiä suhteita. Transnatio-naalisissa kulttuurin prosesseissa avainasemassa ovat välittäjinä tai välikäsinä toimivat henkilöt tai kollektiivit, esimerkiksi kääntäjät, kriitikot, mesenaatit ja kustantamot, jotka toiminnallaan auttavat siirtämään kulttuurista informaatiota kieli- ja kulttuurirajojen yli. Usein tällaisilla välittäjähahmoilla, joista kokoelman artikkeleissa mainitaan esimerkiksi Edith Södergran, Henry Parland ja Ludmila Savitzky, on itsellä monikielinen, kosmopoliittinen tausta ja he ovat näin

ollan erityisen tottuneita toimimaan kulttuurien rajamailla. Nämä transnatio-naaliset prosessit tapahtuvat usein kulttuurien periferiassa tai saumoissa ja ovat siksi usein jääneet vähemmälle huomiolle tutkimuksessa. Tässä kokoelmassa tartutaan moneen tällaiseen aiheeseen.

Itse artikkelikokoelma on myös seurausta kulttuurien välisestä yhteydestä. Se on viidestoista osa Tarton ja Helsingin yliopistojen yhteistyönä tehdystä sarjasta, jonka artikkelit perustuvat yliopistojen yhteisiin konferensseihin, joita on järjestetty jo vuodesta 1987. Kirja on myös sarjan neljäs teos, jonka julkaisee maineikas venäläinen NLO-kustantamo.

Leonid Livakin artikkelin aiheena oleva kääntäjä Ludmila Savitzky on malliesimerkki kulttuurisesta välittäjästä. Hän syntyi Jekaterinburgissa vuonna 1881, mutta kasvoi Tbilisissä ja Lausannassa. Todellisen maailmankansalaisen lailla hän osasi venäjän lisäksi ranskaa, englantia, saksaa ja italiaa. Savitzkylä oli puolalaiset sukujuuret, minkä vuoksi hän valitsi Ranskaan muutettuaan oman tapansa translitteroida nimensä, joka kirjoitetaan venäjäksi muodossa Ljudmila Savitskaja. Tutkimuksen kannalta Savitzky on ollut tähän saakka marginaalissa, mutta elämänsä hän vietti transnatio-naalisen modernistisen kulttuurin keskiössä kääntäen Konstantin Balmontia, Ezra Poundia ja James

Joycea ranskaksi. Vastaavia hahmoja kulttuurien välissä olivat myös Tintti Klapurin ja Tomi Huttusen artikkeleissaan käsittelemät Edith Södergran ja Henry Parland.

Klapuri kirjoittaa artikkelissaan egofuturisti Igor Severjaninin runojen varhaisista suomalaisista käännöksistä. Ensimmäisenä Severjaninia käänsi Karjalan kannaksella Raivolassa kasvanut Edith Södergran, joka kävi koulunsa 1910-luvun Pietarissa ja hallitsi ruotsin, venäjän, saksan ja suomen kielen. Hän oli siis tapahtumapaikalla, kun venäläinen avantgarde syntyi ja tutustui Severjaninin tuotantoon jo hänen uransa alkumetreillä. Ensimmäiset runojen käännökset ruotsiksi sekä essee Severjanininista ilmestyivät kaksikielisessä modernistilehti *Ultrassa* vuonna 1922.

Tomi Huttusen artikkelin aiheena on puolestaan Henry Parlandin ja imaginisti Anatoli Mariengofin väliset yhteydet. Parland oli Södergranin ja Savitzkyn tavoin monikulttuurinen hahmo. Hän syntyi Viipurissa ja hänen kotikielinsään olivat venäjä ja saksa sekä kirjallisenä kielenä ruotsi. Toimissa Suomessa moninkertaisena kielivähemmistön edustajana kulttuurien saumalueilla, hän oli erityisen hyvin soveltuva välittäjämieliseen rooliin. Parland tunsikin venäläisen futurismin ja formalismin, mutta uutena näkökulmana Huttusen artikkelissa paneudutaan siihen, miten hyvin Parland tunsikin vähemmälle huomiolle Suomessa jääneet imaginistit ja millaisia yhtäläisyyksiä voi löytää Mariengofin ja Parlandin taiteesta.

Suomen ja Venäjän välisiin kulttuurisuhteisiin paneutuu myös Lauri Piispa. Hän käsittelee 1920–30 -luvun Suomessa esitettyjä neuvostoelokuvia ja niiden maahantuontia. Maahantuonti onkin hyvin kokoelman teemaan sopiva aihe, sillä se on konkreettista kulttuurin siirtämistä paikasta toiseen. Sen myötä fyysinen kulttuurituote tuodaan yleisön silmien eteen. Maahantuojat pystyvät vaikuttamaan suurelta osin siihen, millaisen kuvan kohdemaan yleisö saa esimerkiksi tässä tapauksessa Neuvostoliiton elokuvataiteesta. Neuvostoelokuvan tapauksessa maahantuontiin vaikuttivat vahvasti myös Valtion filmitarkastamon sensuuri ja Etsivä keskuspoliisi, jotka kielsivät joidenkin elokuvien esityksiä. Erityisen tärkeänä välittäjähahmona taas toimi vuoteen 1930 asti Hella Wuolijoki, joka toi maahan ja käänsi paljon neuvostoelokuva.

Kuten Leonid Livak artikkelissaan toteaa, ymmärtääksemme kulttuurisia ilmiöitä täydellemmin emme voi tutkia ainoastaan kanonisoituja tekijöitä ja tekstejä, vaan on tärkeää suunnata katse myös unohtuneisiin tekijöihin ja toimijoi-

hin, sekä kulttuurien välisiin raja-alueisiin. Tällainen marginaalinen, mutta kiinnostava tekijä on Gennadi Obatninin artikkelissaan käsittelemä ranskaksi runoja kirjoittanut venäläinen Maria Kudaševa. Kuten Savitzkyn, Myös Kudaševan kohdalla jo nimi kertoo kulttuurien välillä toimimisesta, sillä hän julkaisi runojaan ranskan kielestä venäjäksi translitteroidulla nimellä Maia Kjuvilje. Hänen runojaan julkaistiin vain vähän, mutta hän oli tekemisissä sellaisten tunnettujen venäläisten modernistien, kuten Marina Tsvetajevan ja Maksimilian Vološinin kanssa.

Liisa Bourgeot'n artikkeli käsittelee myös eräänlaista käännöstä, mutta ei kaunokirjallista, vaan filosofista. Gustav Špetin filosofia on Bourgeot'n mukaan tulkinta Venäjällä ennen Špetiä tuntemattoman saksalaisen filosofi Edmund Husserlin fenomenologiasta. Špet pyrki tuomaan venäläiseen taiteen teoreettiseen tutkimukseen tieteellisyttä. Päinvastoin kuin samaan aikaan toimineet formalistit, joiden tieteellisyys pyrkimys nojasi luonnontieteisiin ja empiriaan, Špetin esikuvana oli saksalainen estetiikan tutkimuksen perinne.

Hyvin kiinnostavan katsauksen 1900-luvun alun Suomeen antaa Jekaterina Smelovan kirjeenvaihto, jota Aleksei Vostrikov tarkastelee kokoelman artikkelissaan. Pietarissa opettajakoulun käynyt ja hiukan ruotsia osannut Smelova muutti tuntemattomista syistä Helsinkiin vuonna 1899. Kirjeenvaihdossaan filosofi E. L. Radlovan kanssa Smelova valittelee suomen kielen vaikeutta ja kertoilee opetuksen huonosta tasosta yliopistolla. Hän opetti ranskaa professori J. J. Mikkolan vaimolle Maila Talviolle ja oppi tältä ruotsia, pääsi töihin Slaavilaiseen kirjastoon ja lopulta perusti Helsinkiin ammattikoulun venäjänkielisille tytöille.

Puškin on tunnetusti ollut vaikea käännettävä muille kielille ja venäjää taitamattomien voi olla vaikea ymmärtää runoilijan kotimaassaan nauttimaan ihailun määrää. D. S. Mirsky nimellä englanniksi julkaissut Ruhtinas Dmitri Petrovitš Svjatopolk-Mirski kuitenkin yritti vuonna 1926 julkaistun teoksensa *Pushkin* välityksellä tuoda Venäjän kansallisrunoilijaa tunnetuksi anglosaksiselle maailmalle. Tämän Puškinin elämää ja tuotantoa esittelevän teoksen syntyä tutkii artikkelissaan Mihail Jefimov.

Ukrainan ja Venäjän välisiä kulttuurisuhteita käsitellään kokoelmassa kahden artikkelin verran. Ensimmäisessä Polina Poberezkina käsittelee Anna Ahmatovalta pyydettyä Taras Ševtšenko -käännöstä, joka ei koskaan valmistunut. Toisessa Eduard Vaisband kirjoittaa Ševtšenkon vaikutuksesta Osip Mandelstamin

runouteen. Mandelstam kiinnostui Ševtšenkon runoudesta jo vuonna 1919 oleskellessaan Har-kovassa, Ukrainassa.

Ben Hellman artikkelissa korjataan väärinkä-sityksiä siitä, miksi Leo Tolstoita ei nähty esiinty-mässä Yleismaailmallisessa rauhankongressissa Tukholmassa vuonna 1909 eikä 1910. Vuonna 1909 pohjoismaisissa lehdissä spekuloitiin sillä, että Tolstoin pasifistinen sanoma olisi pelottanut ruotsalaiset perumaan kongressin, vaikka todel-linen syy oli luultavimmin yleislakko Ruotsissa. Vuonna 1910, kun kongressi lopulta pidettiin, oli Tolstoi kutsuttu uudelleen esiintymään mutta hän kieltäytyi huonon terveydentilansa vuoksi.

Jo mainittujen lisäksi kokoelma sisältää Oleg Lekmanovin ja Maria Šarunovan artik-kelin Konstantin Vaginovin numismaattisesta ekfrasiksesta, Roman Voitohovitšin artikkelin tanssista Marina Tsvetajevan runoudessa, Ti-mur Guzairovin artikkelin venäjänjuutalaisten ja baltiansaksalaisten opiskelijoiden konflik-teista Tarton yliopistossa 1800-luvun lopulla,

Tatjana Nikolskajan katsauksen georgialaisista aiheista Tbilisin venäjänkielisessä lehdistössä vallankumouksen jälkeen, Jekaterina Ljaminan ja Natalia Samoverin artikkelin vuonna 1838 vietetystä Ivan Krylovin juhluvuodesta sekä Natalia Jakovlevan artikkelin futuristirunoilija Tihon Tšurilinin yrityksistä muuttaa runoutensa suuntaa neuvostoajalle relevantiksi ja julkaisu-kelpoiseksi.

Monista kokoelman suomalaisten kirjoittajien aiheista on jo julkaistu artikkeleita suomeksi, mutta aiheen luonteen kannalta on erittäin tärkeää, että suomalaisvenäläisiä kulttuurisuh-teita käsittelevät artikkelit julkaistaan nyt myös venäjäksi ja venäläiselle lukijalle kontekstuali-soituina. Kokoelmassa on paljon uutta ja ennen julkaisematonta korkealaatuista tutkimusta, joka varmasti antaa venäläisestä kulttuurista laajasti kiinnostuneelle lukijalle uutta tietoa ja pohdittavaa.

Tapio M. Pitkäranta